

УДК 333.338:351.84

Б. Тирусъ

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ КОНКУРЕНЦІЇ НА ГЛОБАЛЬНИХ РИНКАХ

Розглянуто особливості глобалізаційних процесів економіки України. Наголошено на сучасних підходах і баченнях. Виокремлено умови успішної реалізації модернізації економіки в умовах глобалізації. На основі здійсненого аналізу запропоновано процес ефективної економічної глобалізації в Україні. Запропоновано концептуальну схему спрямування фінансової політики у процесі модернізації економіки України.

Ключові слова: модернізація економіки, глобалізація, фінансування, державна політика, ефективність.

Модернізація державної економічної політики є об'єктивно незворотнім процесом у контексті необхідності радикального підвищення ефективності національного виробництва як запоруки стабільного соціально-економічного розвитку країни в довгостроковій перспективі, що забезпечить якісне поліпшення стандартів життя суспільства. Таким же незворотнім процесом повинна бути й модернізація технологічної бази економіки, враховуючи нагальну необхідність знайти адекватні відповіді на кліматичні та енергетичні виклики, а також модернізація системи соціального захисту населення. Ці пов'язані між собою складові загального процесу модернізації економіки покликані в комплексі підвищити ефективність виробництва, пристосувати структуру національної економіки до глобальної конкуренції в глобальній економіці та покращити рівень життя населення загалом.

Вивченню і аналізу умов, можливостей модернізації економіки України та відповідності вимогам конкуренції на глобальних ринках присвячені роботи багатьох вітчизняних вчених-економістів: В. Александрової, Ю. Бажала, В. Безродної, В. Геєця, В. Головка, С. Ілляшенка, Б. Квасюка, О. Раєвської, В. Семиноженка, Л. Федулової, А. Чухна, Е. Ясина та інших. Але при вивченні проблем модернізації економіки у науковій літературі найбільша увага приділяється інноваційно-технологічному аспекту проблеми, у той час як модернізація, яка обумовлює постіндустріальний прорив, є комплексним поняттям, яке включає не тільки технологічний, але й економічний, соціальний, політичний, інституційний і ряд інших аспектів.

Метою дослідження є необхідність теоретичного обґрунтування та виокремлення напрямків удосконалення модернізаційних процесів економіки відповідно до вимог конкуренції на глобальних ринках як складової державної економічної політики України.

Запорукою стабільного економічного розвитку суспільства в довгостроковій перспективі, що забезпечить якісне поліпшення стандартів життя суспільства, є наявність радикальних кроків, які підвищать ефективність національного виробництва.

Національна економіка потребує адаптації до вимог конкуренції на регіональних та глобальних ринках, що означає підвищення ефективності виробництва, пристосування структури національної економіки до глобальної конкуренції, підвищення рівня наукомісткості економіки шляхом масового запровадження інновацій, сприяння створенню нових видів бізнесу, запровадженню найвищих екологічних стандартів виробництва.

Сучасні демографічні тенденції негативно впливають як на потенціал економічного зростання, так і створюють додатковий фінансовий тиск на економіку. Сучасна модель Української держави базується на патерналістській ідеології, основою якої є масштабний перерозподіл коштів переважно у вигляді різного роду трансферів, тоді як інвестиції у розвиток людей та зміну умов їхнього життя на сьогодні практично відсутні.

Глобалізація всіх сфер суспільного життя людини – економічної, культурної, інформаційної є однією з головних ознак сучасного етапу розвитку світової цивілізації. Глобалізація світової економіки – це процес становлення нового економічного середовища і економічної системи світового масштабу в рамках якісної зміни процесів інтернаціоналізації виробництва, які обумовлюють формування постіндустріальних тенденцій у найбільш розвинутих країнах із досягнутим високим рівнем виробничих технологій і людських знань. Економічна сутність постіндустріалізації виражається в принциповій зміні способів виробництва та їх структури, стрімкому технологічному розвитку, що призводить до перетворення як продуктивних сил суспільства, так і соціально-економічних відносин. При цьому постіндустріалізація країни неможлива, якщо вона не розвинута як індустріальна країна [1].

Швидкий розвиток світової цивілізації характеризується активізацією значних змін у всіх напрямках: від перегляду політичних та економічних пріоритетів до усвідомлення зміни самої сутності нового рівня суспільного розвитку. При цьому міжнародний рух капіталу відіграє одну з провідних функцій у розвитку сучасних глобалізаційних та інтеграційних процесів та стає одним із головних чинників формування нової глобальної економіки.

У сучасних умовах інтеграції країн до світового ринку капіталу в умовах глобалізації світової економіки досить значним ресурсом стає саме останній вид ресурсів суспільного виробництва – інформація, на засадах доступу до використання якої формується нова глобальна система прийняття рішень та залежить успіх розвитку кожної країни світу.

Від участі держави в міжнародних відносинах значною мірою залежить її розвиток. Цей підхід є цілком зрозумілим, адже як свідчить світовий досвід, економіка жодної країни не спромоглася повноцінно функціонувати, ізолювавши себе від світової економічної системи. Дослідження показують, що лише взаємопроникнення окремих національних економік через механізми іноземних інвестицій, створення спільних підприємств або транснаціональних корпорацій і є основою явища, яке ми називаємо глобалізацією світової економіки (рис. 1).

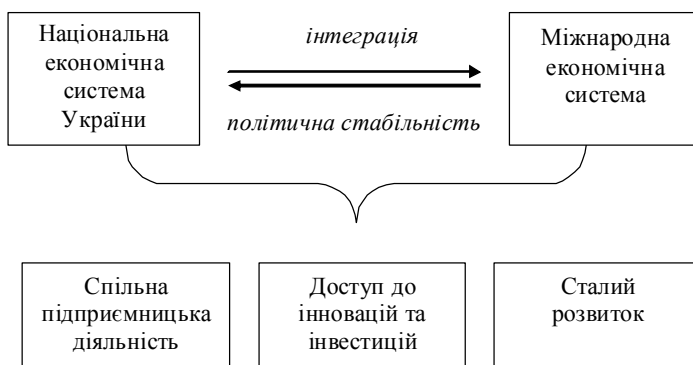

Рис. 1. Процес ефективної економічної глобалізації

Одним із найбільш розвинених елементів загального глобалізаційного процесу є економічна глобалізація, яка внесла низку коректив у загальну концепцію, зокрема економічного зростання держав. Економічне зростання держави неможливе без усвідомлення необхідності політичної стабільності та інвестиційних вкладень в економіку, насамперед у перехідну. Хоча економічна думка й раніше звертала вектор своїх поглядів у бік інвестицій як запоруки економічного зростання, проте ефект від інтеграції був недооцінений.

В економіці глобалізація охоплює, насамперед, фінансову сферу (здебільшого в секторі короткострокових інвестицій і “гарячих грошей”) найактивніше відбувається фінансова глобалізація, що проявляється у вільному переливанні фінансового капіталу між національними та регіональними ринками капіталу

Глобалізація – це об’єктивний процес планетарного масштабу, який має як різні наслідки. До позитивних можна віднести: поширення нових інформаційних технологій та пов’язаних з ними переваг (скорочення часу і витрат на трансакції, поліпшення умов праці та життя); перехід на ресурсозощаджуючі технології; посилення уваги до важливих проблем людства тощо [2].

Як зауважує Дж. Сорос, глобалізація не тільки створює додаткове багатство, а й додаткову свободу, в чому й полягає основний її позитивний аспект. Саме глобалізаційні процеси можуть призвести до створення глобального відкритого суспільства, яке забезпечить набагато більший рівень свободи, ніж це може зробити будь-яка національна держава. Однак глобалізація не тільки створює додаткове багатство, а й додаткову свободу, в чому й полягає основний її позитивний аспект. Саме глобалізаційні процеси можуть призвести до створення глобального відкритого суспільства, яке забезпечить набагато більший рівень свободи, ніж це може зробити будь-яка національна держава [3].

Проте окрім вищенаведених позитивних тенденцій, глобалізація, як і будь-яке явище, має і низку ризиків. Наприклад, глобалізацією передбачається, що країни стануть не просто взаємозалежними з причини формування системи міжнародного інтегрованого виробництва, зростання обсягів світової торгівлі та потоків іноземних інвестицій, інтенсифікації руху технологічних нововведень тощо, але й більш вразливими щодо негативного впливу світогосподарських зв’язків. Світова практика доводить, що виграш від глобалізації розподіляється далеко не рівномірно між країнами та суб’єктами економічної діяльності.

Також економічній глобалізації характерне посилення нерівномірності розвитку країн світу; нав’язування сильними країнами своєї волі, нераціональної структури господарства, політичної та економічної залежності, неврахування регіональних особливостей розвитку територій тощо.

В Україні процеси глобалізації значно прискорилися в 90-і рр. ХХ ст., однак прискорення будь-яких процесів в економіці часто пов’язано зі зростанням дисбалансів. Одним із основних дисбалансів глобалізації стало зростання нерівності в глобалізаційному світі, однак причиною цієї нерівності є не зменшення прибутків мас, а зростанням прибутків еліти глобальної економіки.

Для того, щоб модернізація економіки в умовах глобалізації успішно реалізовувалася, необхідно, щоб виконувалися певні умови, найзагальніші з яких зазначено в табл. 1.

Таблиця 1

Умови успішної реалізації модернізації економіки в умовах глобалізації [4, 5]

№ з/п	Умови	Шляхи їх реалізації
1	2	3
1	Виважена оцінка ресурсів та можливостей держави	Розробка чіткої стратегії розвитку економіки держави та дотримання норм її виконання
2	Реальність цілей модернізації та шляхів їх досягнення	
3	Ефективна макроекономічна політика, що ґрунтується на мобілізації ресурсів для модернізації	
4	Наявність зацікавлених груп інтересів із достатнім владним впливом, готовність еліти і суспільства до змін	Необхідне узгодження інтересів всіх груп, залучених до процесу модернізації, зокрема шляхом компенсаційних угод з тими, що не підтримують перетворення, проте мають значну переговорну силу (державні корпорації, держслужбовці, отримувачі преференцій, зокрема великий бізнес).
5	Довіра до влади – “інституційна довіра”	Позитивне сприйняття модернізаційних перспектив потребує формування відповідного соціального капіталу – комплексу зв’язків, що підтримуються на основі неформальних цінностей, норм і понять, які поділяються членами соціальних груп, і який створює між ними критичну масу довіри та соціальної підтримки, ефект співпраці і взаємодії
6	Створення адекватної інфраструктури, конкурентного середовища, відповідних інституційних форм, законодавчого забезпечення	Формування адаптованих до умов економічної модернізації податкової, фінансової, банківської систем, адміністративно-правових структур на всіх рівнях державного й економічного управління
7	Якісний людський капітал	Підвищення як професійно-кваліфікаційного рівня, так і економічної свідомості працівників, господарської ментальності, які б свідчили про спроможність homo economicus опанувати модернізаційні процеси

Головне протиріччя глобальної економічної системи пов’язане з формуванням у межах провідних західних держав замкненої господарської системи. Цей процес можна прослідкувати за такими напрямками: 1) концентрація в постіндустріальному світі більшої частини інтелектуального і технологічного потенціалу людства; 2) зосередження основних торговельних потоків у межах співдружності розвинених держав; 3) замикання інвестиційних потоків; 4) спрямованість міграційних потоків із країн “третього світу” в розвинені регіони планети.

Стратегічним орієнтиром державної фінансової політики в контексті виконання завдань економічної політики є побудова якісно нової інтегрованої фінансової системи, яка повинна бути:

– основою економічної та фінансової стабільності у країні;

- ефективним інструментом соціально-економічного розвитку в умовах глобальної нестабільності та проявів фінансової кризи у світовій економіці;
- гарантом стабільного забезпечення потреб економіки у фінансових ресурсах і послугах на фоні активізації інноваційно-інвестиційних процесів.

Досягнення стратегічних цілей державної фінансової політики має ґрунтуватись на сучасній системі управління державними фінансами як ключовій ланці фінансових відносин країни. Її модернізація передбачає створення цілісної інституційної системи з чітким розподілом функцій та відповідальності між її суб'єктами, з подоланням фрагментарності в роботі та ефективним використанням грошових ресурсів. Загалом, фінансова політика держави повинна здійснюватися за схемою, зображеною на рис. 2.

Рис. 2. Концептуальна схема спрямування фінансової політики у процесі модернізації економіки України

Реформування державних фінансових інститутів дасть змогу сформувати повноцінний фінансовий ринок країни, що конкуруватиме з фінансовими ринками інших країн у сфері залучення міжнародного капіталу; сприятиме зростанню мобільності капіталу і його спроможності задовольняти зростаючий попит на фінансові ресурси та послуги; забезпечить можливість фінансування фундаментальних наукових досліджень і розробок та сприятиме появі нових інноваційних сегментів економіки, насамперед в умовах загострення міжнародної конкуренції.

Наслідком дослідження процесів фінансової глобалізації цього стало посилення на сучасному етапі уваги до проблем управління глобалізаційними процесами, оскільки стало очевидним, що спроби перенесення західних інститутів і економічних механізмів у периферійні країни. Це давало несподівані наслідки, оскільки ці інститути та механізми не стільки трансформували суспільство периферійної країни, скільки самі починали трансформуватися під впливом

соціального середовища периферійної країни (яке часто виявлялося корумпованим).

Висновки

Унаслідок підвищеної уваги до проблем управління глобалізаційними процесами стає очевидно, що ідеї управління за принципом лінійно-ієрархічних організаційних структур все більше втрачають привабливість, натомість все більшу увагу привертають мережні організаційні структури. Використання мережних організаційних принципів у процесах економічної глобалізації може піти шляхом розширення значення неурядових громадських організацій, зростання їх впливу на законодавчі процеси. Йдеться, по суті, про перенесення на глобальний рівень мережних форм самоорганізації, розширення громадських ініціатив і рухів і, зрештою, формування глобального громадянського суспільства.

Наслідки економічної глобалізації – поглиблення інтеграційних процесів, зростання ступеню інтернаціоналізації господарських систем, все більш тісний взаємозв'язок і взаємозалежність окремих національних економік та їх перетворення у єдиний світовий економічний простір – на сьогодні є найважливішими факторами розвитку світової економіки.

Література

1. Криміналістика: Расследование преступлений в сфере экономики [Текст] : учебник / под ред. проф. В. Д. Грабовского, доц. А. Ф. Лубина. — Нижний Новгород : Нижегород. ВШ МВД России, 2005. — С. 230.

2. Законодавство України, що регулює діяльність судів та визначає статус судів судів України (за станом на 1 вересня 2010 року) [Текст]. — К. : Українська правнича фундація, 2010. — С. 51, 52.

3. Про керівників напрямів реформ [Електронний ресурс] : Указ Президента України № 18/2013 від 16.01.2013 р. — Режим доступу : www.portal.rada.gov.ua.

4. Левковець О. М. Модернізація економіки України: зміст, умови, ризики / О. М. Левковець // Бізнес-інформ [Текст]. — 2011. — № 10. — С. 4—9.

5. Модернізація економіки України в умовах глобалізації. Україна і світове господарство [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://pidruchniki.com/12461220/ekonomika/modernizatsiya_ekonomiki_ukrayini_umovah_globalizatsiyi.

В. Tyrus

MODERNIZATION OF ECONOMY IN OBEDIENCE TO REQUIREMENTS OF COMPETITION IN GLOBAL MARKETS

The features of global processes of economy of Ukraine are considered, modern approaches and visions are emphasized. The terms of successful realization of economy modernization under conditions of globalization are outlined. On the basis of analysis, the process of effective economic globalization is offered in Ukraine. The conceptual chart of financial policy orientation in the process of modernization of economy of Ukraine is offered.

Key words: modernization of economy, globalization, financing, public policy, efficiency.